

ФУНКЦІЇ ЕПІГРАФІВ У СУЧАСНОМУ ФЕНТЕЗІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ Д. КОРНІЙ «ГОНИХМАРНИК» І М. ПЕТРОСЯН «ДОМ, В КОТОРОМ...»)

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (41).

УДК 81.42:821.161.1/2.08

DOI: 10.24144/2663-6840/2019.1(41).13–17.

Бойко О. Функції епіграфів у сучасному фентезі (на матеріалі романів Д. Корній «Гонихмарник» і М. Петросян «Дом, в котрому...»); 13 стор.; кількість бібліографічних джерел – 7; мова українська.

Анотація. У статті розглянуто функції епіграфів як інтертекстуальних маркерів у сучасному фентезі. Досліджено джерела запозичень та зроблено висновок, що в українському фентезі переважають питомі українські джерела, у російському – цитати зі світової літератури та елементи фіктивної інтертекстуальності. Розкрито значення епіграфа як метатекстового елемента, проаналізовано його функції. У романі Д. Корній інформативна функція епіграфа пов'язує його з заголовком і текстом підрозділу. У романі М. Петросян переважає сугестивна роль епіграфа, що створює настрій і впливає на розуміння тексту.

Ключові слова: інтертекстуальність, метатекстуальність, епіграф, фіктивна інтертекстуальність, інформативність, сугестія.

Постановка проблеми. Поняття інтертекстуальності увійшло в науковий обіг ще в 60-і роки ХХ століття завдяки науковим розвідкам Ю. Кристевої, але й досі посідає значне місце у студіях українських (О. Селіванова, Н. Кондратенко, М. Шаповал, Г. Сюта, О. Переломова, І. Арнольд, І. Колегаєва та ін.) і зарубіжних (М. Фуко, Ж. Женетт, Н. П'єгг-Гро, Н. Фатєєва, В. Чернявська, Г. Денисова та ін.) дослідників. Серед інтертекстуальних маркерів художнього тексту визначна роль належить епіграфам. Форми включення «чужого слова» в текст, їх класифікація та розмежування залишаються дискусійними питаннями, однак сильна позиція епіграфа не викликає сумнівів. Як зазначає І. Арнольд, автор досягає виконання важливих прагматичних завдань, що пов'язані зі «встановленням ієрархії змістів, фокусуванням уваги на найважливішому, посиленням емоційності та естетичного ефекту...» [1, с. 205]. Епіграфи є факультативними включеннями, і саме за рахунок їхньої факультативності вони актуалізують увагу читача й дослідника. Зважаючи на це, актуальність статті полягає в необхідності визначення інформативної функції епіграфа в українськомовному та російськомовному художньому дискурсі початку ХХІ століття.

Аналіз досліджень. Епіграф як гіпер-, пара- або мегатекстовий елемент ставав об'єктом дослідження українських (Т. Динниченко, І. Колегаєва, О. Переломова, О. Ярема та ін.) та зарубіжних (Н. Фатєєва, Н. Кузьміна, І. Арнольд, О. Цуканова, В. Ларкін, К. Давидова та ін.) дослідників. Нині не існує загальноприйнятої точки зору щодо того, до якого різновиду інтертекстуальності потрібно належнити епіграф, і навіть не всі науковці потрактують його як цитату (наприклад, О. Переломова і О. Ярема вважають, що і заголовок, і епіграф можуть бути й алюзією, і ремінісценцією). Проте дослідники згодні у визначенні функції епіграфа – виокремлено інформативну, сугестивну, формотворчу функції. У функції епіграфа здебільшого виступають

атрибутовані, нетрансформовані цитати. Епіграф перебуває в сильній – ініціальной після заголовку – позиції в тексті, і водночас є факультативним. Отже, наявність епіграфа є важливим чинником для розуміння змісту твору.

Так, І. Арнольд відзначає саме інформативну роль епіграфа: «Інформаційні зв'язки його є різноскерованими: він пояснює заголовок, відсилає пам'ять до того контексту, з якого він узятий, і до того, якому передує. Разом із заголовком він посідає сильну позицію початку, але на відміну від заголовка є факультативним, що підвищує інформативність» [1, с. 355]. Дослідниця наголошує: епіграфи «співзвучні не лише зі змістом розділу, але й між собою. ...Вони можуть по-різному взаємодіяти, в тому числі й іронічно, з нарагивною частиною розділів» [1, с. 358]. В іншій розвідці І. Арнольд зазначає, що «для відношень тексту до заголовка, післямови, передмови та коментарів існує спеціальний термін – паратекстуальність» [1, с. 429]. Н. Кузьміна аналізує епіграф з комунікативної точки зору, представляє його як «комунікативний знак, сутність якого реалізується лише в процесі функціонування. Функціонуванням для епіграфа можна вважати його включення в метатекст» [4, с. 147]. Дослідниця виокремлює чотири варіанти співвідношення епіграфа та тексту в процесі творчості: існування епіграфа до тексту, виникнення епіграфа одночасно з текстом, підбір епіграфа до готового тексту та знімання епіграфа при першій або наступних публікаціях твору [4, с. 147]. На композиційній ролі епіграфа акцентує увагу Н. Фатєєва. На її думку, цей метатекстовий елемент – «наступна після заголовку ступінь проникнення в текст, що знаходиться над текстом і співвідноситься з ним як з цілим. Власне не обов'язковість епіграфа робить його особливо значущим. Як композиційний прийом епіграф виконує роль експозиції після заголовка, але перед текстом і пропонує роз'яснення або загадки для прочитання тексту в його відношенні до заголовка»

[7, с. 140]. Як відзначає І. Колегаєва, «доля епіграфів як окремих текстів є своєрідною, оскільки вони дуже часто є прецедентними феноменами ще до входження в метатекст, це Біблійні вислови, строфи поетичних творів, прислів'я і т. ін.» [2, с. 241].

Мета статті – виявити специфіку функціонування епіграфа в сучасному фентезійному творі, що мотивує виконання низки завдань: 1) розкриття значення епіграфа як метатекстового елементу; 2) визначення літературних джерел, цитати з яких посідають сильну позицію епіграфа; 3) виявлення інформативної і сугестивної функцій епіграфа та його зв'язку з заголовком та основним текстом.

Джерельною базою слугували художні тексти фентезійних творів – романів Дари Корній «Гонихмарник» та Маріам Петросян «Дом, в котрому...». Перший твір написаний українською мовою, а другий – російською.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи роль епіграфів у двох романах, відзначимо, що авторки послуговувалися різними до вибору цитат для «сильних позицій». Але є і спільне – епіграфи в обох текстах впливають на розуміння тексту і є тісно пов'язаними з його змістом. Цитата, що виноситься в епіграф, може навіть дослівно бути включеною в текст.

Розглянемо зв'язок деяких епіграфів із заголовком та змістом розділу в романі Дари Корній «Гонихмарник» [3]. Як слушно відзначає Л. Меркотан, «в дискурсі сучасної української прози за ознакою походження джерела переважають епіграфи, матеріалізовані власне українськими поетичними творами» [5, с. 181]. У романі 27 розділів (не враховуючи епілог), із них 22 відкриваються епіграфами з творчості українських поетів, 3 – з народної творчості, один – цитатою з Біблії і один – із творчості Омара Хайяма. Атрибуція епіграфів обмежується вказівкою на автора, але без назви першоджерела: читач повинен віднайти його сам. Вибір епіграфів також умотивований змістом цілого розділу, у кожному з яких (крім шостого) по чотири підрозділи. Так, у першому розділі йдеться про життя головної героїні Аліни в сучасному Львові, отже, в епіграфах розміщені цитати з сучасних, ще живих поетів: Костянтина Москальця, Ліни Костенко, Олега Стасика і Сергія Жадана. Другий розділ присвячено опису подій, віддалених у часі, що розгортаються в західноукраїнському селі. Перший, третій і четвертий підрозділи починаються з народних пісень або гаївок, а другий відкриває цитата з історичного роману Ліни Костенко «Маруся Чурай». В інших розділах не спостерігається такої чіткої часової градації, однак можна простежити зв'язок між кожним епіграфом та заголовком і текстом підрозділу. Відзначимо також, що епіграф з Біблії посідає композиційно сильне місце – у середині тексту (третій підрозділ третього розділу), як і епіграф із творчості Омара Хайяма – в останньому підрозділі. Вважаємо, що такі акценти допомагають включити текст роману до контексту світової культури.

Другий підрозділ першого розділу називається «Пошматоване небо», епіграфом до нього є цитата

з вірша Ліни Костенко «На цямуру»: *Чудний народ – художники, поети. Все їм сниться те, чого нема.* У тексті йдеться про сон Аліни про грозу: «Вона стоїть на вершині гори, довкола клекоче гроза, от-от заклопоче злива...» [3, с. 26]. Після сновидіння Аліна пише картину і називає її «Пошматоване небо». Композиційно назва картини вводиться на початку – в заголовку, і в останніх рядках підрозділу, створюючи композиційне коло.

Цитата з творчості Ліни Костенко (з історичного роману «Маруся Чурай») наявна і в епіграфі до другого підрозділу другого розділу, що має заголовок «Двудушник»: *Тобі дано і вірити, й кохати. А що мені? Які такі куші? Нелегко, кажуть, жити на дві хати. А це нелегше – жити на дві душі!* У цьому підрозділі йдеться про зустріч Ірини (матері Аліни) з Гонихмарником, Двудушником: *Раптом із трави навпроти щось підводиться. Истома з двома личинами. Один вродливий, добрий, ...інший – страшний, зморщений... Це дводушник. Гонихмарник. Градобур* [3, с. 81].

Безумовний зв'язок між заголовком, епіграфом та змістом тексту відзначаємо і в третьому підрозділі другого розділу, що називається «Кривий танець». В епіграфі цитується українська гаївка: *Ми кривого танцю йдемо, йдемо, Ми в нім кінця не знайдемо. Ані кінця, ані ладу, ладу, Не впізнати, котра ззаду; і в середині підрозділу знаходимо: *Усе так заплуталося, мов на старих волинських рушниках. Не добереши, де початок стежки, а де її кінець. Кривий танець життя, кривий танець* [3, с. 84]. Для більшої акцентованості ці слова знаходяться перед подвійним абзацом, а отже, є виділеними графічно.*

Ще один помітний приклад – епіграф до третього підрозділу третього розділу. Заголовок – «Веселка для друга», епіграфом обрано цитату з Біблії, Книги Буття, 9: *...І буде веселка у хмарі, і побачу її, щоб пам'ятати про вічний заповіт між Богом і між кожною живою душею в кожному тілі, що воно на землі.* Зв'язок між заголовком, епіграфом і текстом підкреслюється двома засобами. По-перше, тим, що Аліна подарувала другові Петру картину із зображеною веселкою та назвала її «Веселка для друга». По-друге, повністю процитованим епіграфом, що знаходиться в другій сильній позиції – наприкінці глави: *В ел. скриньці чекає повідомлення від одного з її друзів по листуванню: «І буде веселка у хмарі, і побачу її, щоб пам'ятати про вічний заповіт між Богом і між кожною живою душею в кожному тілі, що воно на землі»* [3, с. 145].

Потрібно відзначити і тісний зв'язок заголовка й епіграфа з текстом у п'ятому розділі, підрозділ четвертий, що має заголовок «Сонце»: *...І забуваю я, що вмю дихати, І що ходити вмю, забуваю* (Григорій Чубай). Ці рядки – з пісні «Коли до губ твоїх» гурту «Плач Єремії»; Дара Корній не зазначає авторство гурту, лише вказує автора віршів. У тексті наявна цитата з пісні, під яку танцюють Аліна і Кажан: *У стіни квартири вриваються ніжні слова, заплетені в мереживо музики: «Коли до губ твоїх лишається півподиху, коли до губ твоїх лишається півкроку – зниці твої виткані із подиву,*

в очах у тебе синьо і широко» [3, с. 242]; «*А чорний птах повік твоїх здійснюється і вневеністю мою кудись відмає. Неступленим півкроку залишається, півподиху у горлі застрягає», – шепоче на вухо хлопець.* Зазначимо, що в текст включені не ті рядки, що винесені в епіграф. Глава закінчується словами: *Бо Коханню – то Сонце!* [3, с. 244], що вказує зв'язок із заголовком.

Творчість Грицька Чубая стає епіграфом і до другого підрозділу четвертого розділу під назвою «Небесні коні»: *Столочили зажурені маки вечора голубі-голубі лошата.* Семантичний зв'язок між заголовком, епіграфом та змістом тексту скомп'юнований на самому початку, підрозділ починається рядками: – *Стоять коні на припоні... Кожний кінь гожий, кожний кінь сильний. Б'ють своїми копитами, благаючи випустити їх на волю...* [3, с. 174].

Використання сучасної (Г. Чубай, Л. Костенко, С. Жадан, К. Москалець та ін.) і класичної (І. Франко, Л. Українка, В. Симоненко, О. Олесь) української поезії, української народної творчості як епіграфів, а також долучення біблійних висловів та рубаї О. Хайяма, допомагають створити багатомірний інтертекстуальний контекст, який включає текст роману до світової культури, додає йому інтелектуальної глибини і розкриває текстові межі. Інформативна роль епіграфа нерозривно пов'язана із заголовком і текстом, завдяки чому вибудовується цілісна картина художнього світу роману «Гонимарник».

Порівняймо зроблені спостереження й узагальнення з іншим твором. Принцип створення системи епіграфів у романі М. Петросян «Дом, в котором...» [6] полягає в тому, щоб якомога повніше використати інформативну функцію епіграфа у його зв'язку із заголовком і змістом розділу. Роман складається з трьох книг; у першій книзі майже відсутні епіграфи (окрім останнього розділу «Последний бой Помпея»), а заголовки інформують про зміст розділу, пор.: «*Курильщик. О взаимоотношениях белых ворон», «Курильщик. О летучих мышцах, драконах и скорлупе василисков»* тощо. В останньому розділі як епіграф використовується текстове включення під назвою «Дождевая песня», що є прикладом внутрішньої, фіктивної, композиційної інтертекстуальності (за І. Арнольд), тобто цитовані фрагменти належать власне М. Петросян:

*В Серодомном Лесу сегодня вода протекает
на нас с небес,
Выбирайся из мха и соседа буди. Дождь идёт
и танцует Лес!
Не видно глаз и нету лица, и вымокла шерсть,
и так без конца,
И нету правды в письме моём, том, что лежит
под чёрным дуплом.
Просунь же руку, достань и прочти чёрных
зверей на белой бумаге,
Они тебе скажут, и ты не молчи, расскажи
другим правду.
Ту правду, которой там вовсе нет, придумай
сам и беги,
В колючей траве оставляя след шестипалой
когтистой ноги.*

*Беги и пой, кричи и танцуй, ты урод, пусть
знает весь мир –
Ты родился от дерева и от струй лесного
ручья под ним.*

Привет:

*Ура, Ура! Куснём муравья!
Закинем уши на горб!*

*И дружно спляшем и дружно споём!
Мы – гордый лесной народ!
(Дождевая песня)*

Великий за обсягом епіграф займає дві сторінки, однак він єдиний не має чіткого зв'язку зі змістом розділу. Отже, його інформативна функція є зниженою, на першому плані – сугестивна.

У другій книзі назви розділів є менш інформативними, однак кожен розділ починається з епіграфа. Вибір цитат, що стоять на сильній позиції епіграфа, пов'язаний не тільки зі змістом тексту, але й суб'єктом розповіді. Кожен розділ «Шакаліного восьмидневника» починається з цитування «Половання на Снарка» Л. Керрола. Важливим вбачається і вибір перекладу Г. Кружкова; кожна дія має назву «Вопль» (в інших перекладах – «Напасть», «Песнь», «Вой»), яких усього вісім, як і днів у книзі «Восьмидневник Табаки»; проте фрагменти, що виступають епіграфом кожного дня, не відповідають порядковому номеру «Вопля», їх підібрано з урахуванням змісту розділу. Вважаємо, що такий вибір зумовлено характером персонажа Табакі, який розповідає про себе в «Перший день». Схильність до абсурдних, на перший погляд, дій і висловлювань наочно ілюструється епіграфами з абсурдистського твору Л. Керрола. Потрібно відзначити, що сам Табакі полюбляє «вопли»: *Через какое-то время во мне начинается зарождается вопилка. ...зажмуриваюсь и визжу: «Трап на воду! Фургоны в круг! Орудия к бою! Пли!»... Вот только стаю мои вопли нервируют* [6, с. 1233].

Розглянемо декілька прикладів паратекстуального зв'язку в розділах, присвячених Табакі, напр., «Третій день» відкривається епіграфом: *И катали его, щекотали его, Натирали виски винегретом, Тормошили, будили, в себя приводили Повидлом и добрым советом.* У цьому розділі йдеться про хворобу Табакі і засоби його лікування: *У наших очень разный подход к лечению одних и тех же болезней... сначала Горбач усердно давит на моих костях какие-то точки по методу древних китайцев. Потом, по методу Сфинкса, меня запикивают в такую горячую ванну, что вполне можно свариться заживо... Дальше мне скармливают мёд, а запикивают его заставляют молоком...* [6, с. 659].

У «Восьмому дні» вже з перших рядків розділу виявляється його зв'язок із епіграфом, пор. епіграф: *Тридцать восемь тыков он на пристань привёз, И на каждом – свой номер и вес... і далі: Утром нас ждёт сюрприз. Возвращение из наружности Летуна с заказами... Крыса один за другим вытаскивает из сумки свёртки и раскладывает их на столе...* [3, с. 829].

У першому розділі третьої книги віднаходимо згадку про цей твір Л. Керрола: *Что такое «Охота*

на *Снарка*» в сравненні з «*Охотою на Толстяка*» в *Шакаліном исполении!* [6, с. 918] – у цьому випадку паралель проводить Сфінкс.

Оповідь у різних розділах може йти від першої особи або від третьої. У будь-якому випадку вибір епіграфа пов'язаний із об'єктом (суб'єктом) мовлення. Наочною ілюстрацією є епіграф до розділу «Ворожба» у другій книзі: *Знаю, знаю, зачем ты пришла! – сказала русалочке морская ведьма. – Глупости ты затеваешь... Х. К. Андерсен.* Розділ починається зі слів: *Русалка садится на корточки у выдвинутого ящика стола. В нем — ворох всякого хлама вперемешку с немногими действительно ценными вещами* (с. 732), і йдеться в ньому про обряд привороту на кохання – героїня на ім'я Русалка зашиває пасмо свого довгого волосся в амулет Сфінкса. Відзначимо також, що три розділи, що оповідають про вихователя Ральфа, мають за епіграф цитати з твору Боба Ділана «Тарантул». У цих випадках також переважає сугестивна, а не інформативна роль епіграфів.

Розділи третьої книги мають дуже короткі назви, що вказують тільки на суб'єкта мовлення: Сфінкс, Табакі, Ральф тощо. Епіграфи узяті з маловідомих джерел, вони атрибутовані й іменем автора, і назвою твору. Їх роль переважно полягає у створенні настрою, ніж у дослівному покликанні на зміст розділу, а отже, також переважає сугестія, а не інформативність. Наприклад, у розділі «Курильщик», у якому йдеться про швидке повернення Курця з Могильника, взято за епіграф цитату з твору Джона Леннона «Іспанець у колесі»: *«Отчего вы вернулись так скоро?» – поинтересовался Морд, мгновенно узнавая своих слуг путём многолетней практики.* Розділ «Сфінкс» має за епіграф наступний фрагмент: *В роднике твоих глаз И виселица, и висельник, и веревка. Пауль Целан. Хвала твоим далям.* У тексті знаходимо відповідний фрагмент: *Я смотрю в глаза, обведенные зеленой тушью, и вижу в них радужную воронку коридора, уводящую куда-то... еще не ступив в этот коридор...знаю – он заканчивается дверью... Я делаю шаг... – Не смей влезать в меня! – визжит Химера...* [6, с. 932].

Розділи у другій книзі, які присвячені Курцю, починаються з великих за обсягом уривків з журналу «Блюм» – ще один приклад фіктивної інтер-

текстуальності, оскільки автором статей вказано Табакі. Пор.:

Курильщик. Проблемы тлей и необученных бультерьеров

Инструкция по выживанию колясника в быту. Пункт I. Следует избегать любых упоминаний наружности в разговорах, за исключением ситуаций, когда она упоминается: А) вне связи с говорящим; В) вне связи с собеседником; С) вне связи с кем-либо из общих знакомых. Не приветствуются упоминания наружности в настоящем и будущем времени. Прошедшее время позволительно, хотя, опять же, не рекомендуется. Упоминание наружности в будущем времени в связи с собеседником является тяжким оскорблением последнего. Разговор двоих в этом ключе — легкая форма извращения, допустима лишь между близким людьми-сосайниками.

«Блюм» № 7. РЕЦЕПТЫ ОТ ШАКАЛА

«Статті» за авторством Шакала Табакі, які читає Курець, а також відповіді Табакі на численні запитання Курця ілюструють зв'язок між цими двома героями, як архетипні стосунки «профан – гуру»: Курець цікавиться життям Будинку, але не розуміє пояснень, які надає Табакі, тому що слухає, але не вміє чути (пор. Карлос Кастанеда – Дон Хуан та інші приклади «сакрального вчення»). Але для уважного читача слова Табакі – як промовлені вголос, так і надруковані – розкривають внутрішні механізми стосунків жителів Будинку (зокрема, колясників, якими в четвертій групі є тільки Курець і Шакал) між собою, із зовнішнім світом та власне з Будинком.

Висновки. Відзначимо, що і Дара Корній, і Маріам Петросян приділяють велику увагу інформативній і сугестивній функціям епіграфів; вони ретельно добирають фрагменти, атрибутовують їх і тісно пов'язують зі змістом розділу. Відмінність у доборі джерел полягає в тому, що Дара Корній переважно послуговується цитатами з української літератури і народної творчості, а Маріам Петросян – тільки зі світової, подекуди використовуючи фіктивну інтертекстуальність. Також відзначимо, що Дара Корній дотримується паратекстуального зв'язку між заголовком, епіграфом і текстом розділу, підтримуючи його дублюванням цитат, а М. Петросян більшу увагу приділяє відповідності настрою і теми епіграфа, і розділу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И. В. *Семантика. Стилистика. Интертекстуальность: Сборник статей* / Науч. ред. П. Е. Бухаркин. СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1999. 444 с.
2. Колгаева И. М. Мегатекст як вияв комунікативної гетерогенності цілого завершеного тексту. *Мовознавство*. 1996. №1. С. 25 – 30.
3. Корній Дара. *Гонимарник: роман*. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016. 336 с.
4. Кузьмина Н. А. *Интертекст и его роль в процессах эволюции поэтического языка*. Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 1999. 268 с.
5. Меркотан Л. Епіграф як інтертекстуальний елемент у дискурсі української прози початку ХХІ століття: монографія. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», Серія «Філологічна»*. Вип. 52. С. 180 – 182.
6. Петросян М. *Дом, в котором...: роман*. М.: Livebook / Гаятри, 2009. 1560 с.
7. Фатеева Н. А. *Контрапункт интертекстуальности, или Интертекст в мире текстов*. М.: Агар, 2000. 280 с.

REFERENCES

1. Arnold I. V. (1999) *Semantika. Stilistika. Intertekstualnost. Sbornik statey* [Semantic. Stylistic. Intertextuality]. Sankt-Peterburg: Sankt-Peterburg University. 444 s. [in Russian].
2. Koliehaieva I. M. (1996) *Mehatekst yak vyjav komunikatyvnoi heterohennosti tsiloho zavershenoho tekstu* [Megatext as a manifestation of the communicative heterogeneity of a complete text]. *Movoznavstvo*, No 1, S. 25 – 30. [in Ukrainian].
3. Kornii Dara (2016) *Honykhmarnyk*. Kharkiv: Knyzhkovyi klub «Klub simeinoho dozvillia». 336 s. [in Ukrainian].
4. Kuzmina N. A. (1999) *Intertekst i ego rol v protsessakh evolyutsii poeticheskogo yazyka* [Intertext and its role in the evolution of poetic language]. Ekaterinburg: Ural Federal University. 268 s. [in Russian].
5. Merkotan L. (2015) *Epigraf yak intertekstualnyi element u dyskursi ukrainskoi prozy pochatku XXI stolittia* [Epigraph as an intertextual element in the discourse of Ukrainian prose of the early 21st century]. *Scientific notes of National University «Ostrozka akademiia», Series «Filology»*, № 52. S. 180 – 182. [in Ukrainian].
6. Petrosyan M. (2009) *Dom, v kotorom...* [The House in which...]. Moscow: Livebook/Gayatri, 1560 s. [in Russian].
7. Fateeva N. A. (2000) *Kontrapunkt intertekstualnosti, ili Intertekst v mire tekstov* [Counterpoint of intertextuality, or Intertext in the world of texts]. Moscow: Agar. 280 s. [in Russian].

THE FUNCTIONS OF THE EPIGRAPHS IN MODERN FANTASY (ON THE MATERIAL OF THE NOVELS BY D. KORNIY «HONYKHMARNYK» AND M. PETROSYAN «HOUSE IN WHICH...»)

Abstract. The article analyzes the functions of the epigraph as one of the intertextual markers in modern fantasy (Ukrainian and Russian). The relevance of the article lies in the fact that comprehensive studies of intertextuality in modern fantasy texts have not yet been presented. The purpose of the article is to identify the specifics of the functioning of the epigraph in modern fantasy. The authors perform important pragmatic tasks, establishing a hierarchy of meanings and focusing attention in the strong position of the epigraph on the emotional and aesthetic effect. The sources of borrowing are investigated and the conclusion is made that primordially Ukrainian sources (literary and folklore, from modern and classical Ukrainian literature) prevail in Ukrainian fantasy, and in Russian quotes from world literature or elements of fictitious intertextuality are more often used.

The significance of the epigraph as a metatext element is revealed and the informative and suggestive functions of the epigraph are studied. It is concluded that the epigraphs in both texts influence the understanding of the text and are closely related to its content, but the informative function plays a more significant role in the novel of the Ukrainian writer Dara Korniy, which is reflected in the paratextual connection of the epigraph with the title and text of the chapter. A quote that is placed in the epigraph may be included verbatim in the text.

In the novel by Mariam Petrosyan, epigraphs play a suggestive role – they create mood and, in turn, influence the understanding of the text and create a peculiar connection of the novel with the corresponding moods of world literature, in particular, L. Carroll's absurd work «The Hunting of the Snark». A citation made in a strong position can refer to pseudo-intertextuality, that is, to belong to the pen of the same author. The choice of an epigraph may also be related to the nature of the subject of the action. In addition, the shorter the title of the chapter, the more the informative function of the epigraph increases, with the meaningful title of the chapter the suggestive function prevails. Both authors have noted particular care in choosing citation sources for creating epigraphs.

Keywords: intertextuality, metatextuality, epigraph, fictitious intertextuality, informational content, suggestion.

Стаття надійшла до редакції 20 квітня 2019 р.

© Бойко О., 2019

Ольга Бойко – аспірантка кафедри прикладної лінгвістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, Одеса, Україна; <https://orcid.org/0000-0001-5250-6538>

Olha Boiko – Postgraduate student of the Applied Linguistics Department, Odesa National I.I. Mechnikov University, Odesa, Ukraine; <https://orcid.org/0000-0001-5250-6538>